

A Debreceni Református Kollégium Múzeuma

IGAZGATÓ: GÁBORJÁNI SZABÓ BOTOND

4044 DEBRECEN, KÁLVIN TÉR 16., TEL: 06 52 516 856, 06 52 414 744/1856,

FAX: 06 52 519 919, E-MAIL: gszabo@silver.drk.hu

Oláh Róbert

Huszár Gál (1512?–1575), az első debreceni nyomdász, 1561-ben alapította műhelyét.

Huszár Gál korabeli rekonstruált, működő faszajtó látható Debrecenben, a Református Kollégium Múzeum kiállításán. Külsejét Pesti Mizsér Gábor Újszövetségének egyik iniciáléja alapján formáltuk meg (Bécs, 1536, Singren), mert a nyomdászatot az akkor Bécsben munkálkodó Hoffhaltertől tanulta Huszár Gál, sajtóját, betűit és eszközeit is Bécsben vásárolta.

A műszaki tervet Haiman György szaktanácsai szerint Nagy Zoltán nyomdamérnök készítette. Őt szintén Haiman György javasolta, mint legjobb hazai szakértőt, és a Grafikai Műintézet könyvtárának anyagából ellátta szakirodalommal. Tölgylevélből két erdélyi ács és asztalos állította össze.

A terv Huszár Gál Debrecenben készült könyveiből megállapítható legkisebb méretet veszi alapul. Ezt a kis sajtót valóban könnyen szállíthatták szekéren. Huszár Gálnak nem volt öntőműszere, amint azt Bánfi Szilvia megállapította, így néhány mázsa ólombetűjét is szekereztetnie kellett. Egy másik szekéren az is elfért, minden felszerelésével együtt.

Néhány sor betűnk van csupán, de ezzel is megállapítható, hogy a sajtó pontosan működik.

A szedőszekrény rekonstrukciója a 17. század végi kasták elosztását követi, ezt tanulókorából Miskolczi Csulyak Ferenc nyomdásznaplója őrizte meg. Miskolczi Csujak Ferenc Debrecenben Kassai Pálnál tanult, aztán Tótfalusi Kis Miklósnál 1697-ben, majd Brewernél Lőcsén 1702-től. Debrecen nyomdásza lett a Rákóczi szabadságharc után (1711–1722).

V. Ecsedy Judit A könyvnyomtatás Magyarországon a Kézisajtó korában 1473–1800 c. kötetének borítóján látható a nyomdászsajtó képe. Miskolci Csujak Ferenc nyomdásznaplója, legjobb tudomásunk szerint, az egyetlen hazai kéziratos forrás, amely tartalmazza a papírívek korabeli hajtogatósi módjait. Lelőhelye: Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtára (Kézirattára), jelzete R 684, Debreceni festett hártakötésben (1696-130).

A debreceni festett pergamenkötéseket nagyobb számban 1750 és 1850 között készítették, főként a debreceni könyvkötők vagy olyan mesterek, akik Debrecenben tanultak. A hártya alapú kötések szalagfonatokkal osztott mezőkre tagolták, majd görgetőkkel és bélyegzőkkel aranyozott, főleg ornamentikus díszeket vittek fel a mezőkre. Az egyes mezőket élénk színekkel megfestették. A kollégiumi példányok többsége céhes mesterremeknek készült, amelybe a könyvtáros utólag beleírta a készítő nevét és az évszámot. Jelenleg kb. 30 ilyen kötetet őrzünk (tucatnyi példány az iskolatörténeti és az egyházművészeti kiállítás része).

A Nagykönyvtár állományában van többek között Könyves Tóth Mihály és Fazekas János remeke, valamint a Fodor Gábor, Báthory Imre által készített kötések.

„A kassai könyvkötő cseh privilégiuma” – eredeti festett pergamenkötés kézirata – is a gyűjteményünk része. A debreceni céh vásárolta meg 1705-ben.

A rézmetsző diákok ca. 1750 és 1830 között működtek a Kollégiumban. Többek között Beregszászi Pál és Péter, Eröss Gábor, Kiss Sámuel, Pap József, Karacs Ferenc és Pethes Dávid munkái találhatóak meg a múzeumi raktárban, szám szerint 88 rézlemez formájában. Több ízben dolgoztak a városi nyomda számára is. Készítettek tankönyvekhez illusztrációt, atlaszokat, földgömböt (az első magyar nyelvű felirattal ellátott példányt is a múzeum őrzi), címlapmetszeteket. 1800 és 1812 között diáktársasággá szerveződve működtek.

A diáktársaság tagjai Csokonai Vitéz Mihállyal és Kazinczy Ferencsel leveleztek, Csokonai három verseskötetét illusztrálták.

Eröss Gábor betűmetszőként is próbált működni, Kolozsvárot pedig rövid ideig Pap Józseffel nyomdát üzemeltetett.

A 19. század második felében Debrecenben készült biedermeier stílusú tarka gyöngyhímzéssel díszített kötések szinte kivétel nélkül a Debrecenben kiadott énekeskönyvekhez tartoznak. A tulajdonos hölgy saját kezű hímzése a helyi könyvkötők által vászonra, bársonyra vagy bőrre rögzítve

került a könyvtestre. Nagyjából tucatnyi példányt őrzünk közülük.

Irodalom

- ♦ *Benda Kálmán–Irinyi Károly*: A négyszáz éves debreceni nyomda (1561–1961) Bp., 1961.
- ♦ *Tóth Béla*: A debreceni rézmetsző diákok. Bp. 1976.
- ♦ *Borsa Gedeon*: A debreceni rézmetsző diákok nyomdája. In: Magyar Könyvszemle 2004/3. 281–290. old.
- ♦ *Barcza Józsefné*: A rézmetsző diákok. In: A Debreceni Református Kollégium története. Bp. 1988. 702–703. old.
- ♦ *Romhányi Károly*: A magyar könyvkötés művészete a XVIII-XIX. században Bp., 1937. (A Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Művészettörténeti és Keresztényrégészeti Intézetének dolgozatai 41.)
- ♦ *Takács Béla*: A debreceni könyvkötőművészet. Debrecen, 1980.
- ♦ Debreceni festett pergamenkötések. Szerk. Kran Kovics Ilona. Debrecen, 2002.
- ♦ *Takács Béla*: Gyöngyhímzéses debreceni díszkötések. Debrecen, 1984.

